

היום נלמד בעזרת ה':

ביצה דף לה

(המשך מדף קודם)

רבא הסתפק האם אדם שהזמין פירות שלא נגמרה מלאכתם (כגון גרוגרות המונחים לייבוש ב'מוקצה') לאכילת שבת נקבעו למעשר. דהיינו האם שבת דומה לחצר הקובעת רק פירות שנגמרה מלאכתן, או שהיא חזקה יותר וקובעת גם פירות שלא נגמרה מלאכתן?

רב נחמן אמר לו שקיבל מרבותיו ששבת קובעת בכל מקרה. מר זוטרא בנו של רב נחמן מביא ראיה ממשנתנו לדברי אביו:

אף אן נמי תנינא: המשנה מדברת דוקא בשנת שמיטה שאז אין חיוב מעשרות, ולכן ההזמנה מתקנת את הפירות לאכילה (מאיסור מוקצה בלבד). אבל בשאר שנים לא תועיל ההזמנה מכיון שעצם ההזמנה לשבת תקבע אותם למעשר ולא יוכל לאכלם בשבת.

הגמרא דוחה את דברי מר זוטרא: גם בלי החשיבות של שבת, עצם ההזמנה לסעודה קובעת את האכילה ל'אכילת קבע' החייבת במעשרות, ולכן בשאר השנים הפירות יתחייבו במעשר. אך אין מכאן ראיה ששבת קובעת פירות שלא נגמרה מלאכתן. לפי זה צריך לבאר מדוע בחרה המשנה לדבר דוקא על ערב שבת, והרי בכל מקרה אמירתו קובעת את הפירות למעשרות?

הא קמ"ל דטבל מוכן הוא: רבנן גזרו שלא לעשר פירות בשבת (משום שנראה הדבר כ'מתקן'), אבל אם עבר ועישר אותם בשבת מותר לאכול את הפירות. החידוש הוא שאנו לא אומרים שבגלל איסור המעשרות בשבת יש על הפירות איסור 'מוקצה מחמת איסור-טבל, כיון שמהתורה מותר לעשר.

דין זה נלמד מכך שהמשנה אומרת שמותר לכתחילה לומר על ה'מוקצה' שרוצה לאוכלו בשבת - בשנת שביעית שאין בה דיני מעשרות, ומכאן מדויק שבשאר שנים

(המשך בדף הבא ↓)

שיש חיוב מעשרות לא יעשה כן לכתחילה, שהרי אסור לו לעשר אותם בשבת, אמנם לא יהיה עליהם איסור מוקצה. (אבל אם המשנה היתה סוברת שבשאר שנים יש איסור מוקצה על הפירות מחמת איסור טבל, היא היתה צריכה לכתוב שבשנת שביעית אם מזמין אותם לשבת 'הרי זה מן המוכן', והיינו מדייקים מכך שבשאר שנים אינן מן המוכן).

הגמרא דוחה את הדחייה הנ"ל. כלומר אי אפשר לבאר את דעת רבי אליעזר שעצם הזמנת הפירות לסעודה קובעת אותם למעשרות:

והלא מותרו חוזר: רבי אליעזר סובר שאדם שלקח פירות טבל לאכילה - אם הם פירות שראויים להחזיר אותם בחזרה לערימת הטבל - אין הלקיחה מערימת הטבל קובעת אותם למעשר.

הנוטל זתים מן המעטן: הזיתים המונחים במעטן (=כלי גדול שמניחים בו את הזיתים לצורך הכנתם לדריכה בבית הבוד, שיתחממו ויתבשל השמן שבתוכם) עדיין לא נגמרה מלאכתם. ולכן אם לוקח זית זית מהמעטן וטובל ואוכל פטור ממעשר. אבל אם לקח כמות של זיתים וטבל אותם במלח והניחם לפניו - לדעת תנא קמא הרי זו אכילת קבע וחייב לעשרם, אבל לדעת רבי אליעזר אם הזיתים ראויים לחזור למעטן פטור מלעשר, מכיון שעל דעת לאכול מעט ולהחזיר את המותר לקחם והרי זו אכילת ארעי.

כשהמעטן טהור והאדם שלקח את הזיתים טמא - הזיתים לא יכולים לחזור בחזרה מכיון שאז יטמא את שאר הזיתים שבמעטן, אבל כאשר המעטן טמא והאדם טמא יכולים הזיתים לחזור.

לפי האמור, לא יתכן להסביר את דברי רבי אליעזר במשנתנו שבאמירה בלבד על הפירות שרוצה לאכול בשבת תחול עליהם חובת מעשר?

מתניתין נמי במוקצה טהור: הגמרא מנסה לתרץ שגם במשנתנו מדובר שהפירות שבמוקצה טהורים והאדם טמא וממילא אי אפשר להחזירם, ולכן סובר רבי אליעזר שחייבים במעשרות (בשאר שנים). אך הגמרא מיד דוחה שהרי כאן לא נטל את הפירות כלל ממקומם ואין שום צורך להחזירם שתיווצר בעיה של טומאה.

הגמרא דוחה את דברי מר זוטרא מכיוון אחר:

אלא אמר רבי שימי בר אשי: רבי אליעזר סובר שהפרשת תרומה על פירות שלא נגמרה מלאכתן קובעת אותם למעשר, דהיינו שכבר אסור לו לאכול אותם עד שישלים

(המשך בדף הבא ↓)

את שאר המעשרות. ומכאן שלדעתו ודאי שבת קובעת למעשרות משום חשיבות האכילה שבה.

אמנם רבנן החולקים עליו וסוברים שהפרשת תרומה אינה קובעת למעשרות פירות שלא נגמרה מלאכתן – יתכן שיסברו ששבת לא קובעת למעשר פירות שלא נגמרה מלאכתן. ואם כן אמנם נדחתה הראיה מכיוונו של רבי אליעזר ונפשט שלדעתו שבת קובעת, אך עדיין אין מכאן ראיה להלכה, שהרי כאמור לדעת חכמים יש להסתפק בדבר.

הגמרא מנסה להביא ראיה בדעת חכמים מהסיפא של משנתנו:

ת"ש מסיפא: הרי חכמים חולקים על רבי אליעזר רק בענין 'יש ברירה' - האם מספיק דיבור כללי או שצריך דיבור מפורט. אבל יש לדייק מהמשנה שבשאר השנים לא יועיל להזמין מערב שבת משום ששבת קובעת למעשר, והרי מדובר שם בפירות שלא נגמרה מלאכתם.

הגמרא דוחה. לא שבת קובעת אלא עצם ההזמנה לסעודה קובעת מצד 'אכילת קבע' (וכנ"ל בדעת רבי אליעזר לעיל, אלא שבאן לא קשה מה שהקשנו על רבי אליעזר, כי רבנן חולקים על רבי אליעזר וסוברים ש'מותרו אינו חוזר'). והחידוש במקרה של ערב שבת בכדי ללמד שטבל מוכן הוא כנ"ל.

כאמור הגמרא הסיקה שלדעת רבי אליעזר שבת קובעת למעשר פירות שלא נגמרה מלאכתן. הגמרא מקשה סתירה על כך:

היה אוכל באשכול: אשכול עדיין לא נגמרה מלאכתו מכיון שסתם ענבים עומדים לייצור יין. ואם התחיל לאכול ענבים בערב שבת ונכנסה שבת סובר רבי אליעזר שיכול להמשיך ולאכול. והרי לכאורה שבת קבעה אותו למעשר?

ממתין למוצ"ש ויגמור: כי רק בילדים שטמנו תאנים שיחדו אותם לאכילת שבת קבעה אותם שבת למעשר לעולם, אבל כאן לא ייחד את האשכול לאכילת שבת. ולכן אפילו שבשבת עצמה אסור לו לאכול בלי לעשר, אבל במוצ"ש יורדת חובת המעשרות.

הגמרא מביאה דעה נוספת בענין קביעות למעשרות פירות שלא נגמרה מלאכתן:

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: שבת אינה קובעת למעשרות, וכן לא הפרשת תרומה מהפירות, וכן לא הכנסתם לחצר, וכן לא קנייתם קודם שנגמרה מלאכתן. הגמרא מבארת את החידוש בדברי רבי יוחנן הללו, להוציא מדעות אחרות שחולקות עליו.

(המשך בדף הבא ↓)

לאפוקי מדהלל: היה אפשר לומר גם לאפוקי מדעת רבי אליעזר במשנתנו, אך מכיון שרבי אליעזר הולך בשיטת בית שמאי שלא נפסקה להלכה אין בזה חידוש גדול (תוספות).

המעביר תאנים בחצרו: השוטח תאנים בחצירו לעשותם קציעות לדעת רבי יעקב ראיית פני החצר קובעת אותם למעשר אפילו שעדיין לא נגמרה מלאכתם.

הלוקח תאנים: מכיון שרוב האנשים דורסים אותם נחשב הדבר שעדיין לא נגמרה מלאכתם, ולכן מותר לו לאכול מהם אכילת ארעי, ולא אמרינן שהקנייה נתנה להם חובת מעשרות. דין זה מתאים עם דעת רבי יוחנן, אך יש דעה החולקת כדלהלן (דעת תנא קמא במחליף פירותיו).

ומעשרן דמאי: מעשר אותם רק בתורת דמאי (= ספק), מכיון שרוב עמי הארץ מעשרים. כשמעשרים בתורת דמאי לא מפרישים תרומה גדולה כי לא נחשדו עליה עמי הארץ שלא יפרישו אותה. נמצא שיש כאן חידוש נוסף: שאנו נוקטים שעמי הארץ הפרישו תרומה גדולה עוד קודם שנגמרה מלאכתן של הפירות, ולכן לא צריך להפריש אותה. דבר זה מתבסס על העובדה שיש הרבה אנשים שמפרישים מעשרות קודם גמר מלאכה ולכן נוקטים לקולא.

המחליף פירותיו: לדעת תנא קמא המחליף פירותיו עם חבירו (שזהו מעשה קניה ומכירה) חייב בכל מקרה במעשרות משום שהמקח קובע אותם. אמנם לדעת רבי יהודה רק הקונה אותם לאכילה חייב כי בדעתו כבר נגמרה מלאכתם, אבל הקונה אותם לקצות עדיין לא נגמרה מלאכתן ואין הקניה קובעתם למעשר.

הדרן עלך המביא

פרק חמישי. משנה: מי ששטח חיטים או שעורים על גג כדי ליבשם, וראה שעומד לדת גשם, התיירו לו לטרוח ביו"ט ולהשליך את החיטים או השעורים דרך הארובה שבגג שיפלו לתוך הבית. ודווקא דרך הארובה, שאין זו טרחה גדולה, לפי שהיא נמצאת בתקרת גג וקל להשליך דרכה, אבל אסור להשליך דרך חלון שבכותל, לפי שזו טרחה גדולה, שעליו להגביה את החיטים עד החלון ולהשליכם. **[משילין = משליכים]**.

וכן התיירו לכסות פירות או כדי יין ושמן שלא ינזקו מהדלף (= גשמים הדולפים מהגג) למרות שאין זה לצורך יו"ט, לפי שהתיירו לו משום הפסד ממון.

ומותר לתת כלי תחת הדלף בשבת, כדי שלא יטנף הבית.

(המשך בדף הבא ↓)

גמרא: 'משילין' או 'משחילין' שניהם לשון השפלת דבר מלמעלה למטה.

נאמר בפסוק "זִיתִים יְהִיוּ לָךְ בְּכָל גְּבוּלְךָ וְשָׁמֶן לֹא תִסּוֹף כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ", "ישל" מלשון השלכה, כלומר שהאילן יפיל את פירותיו. הרי ש'משילין' הוא לשון השפלה מלמעלה למטה.

השחול והכסול: מיני מומים שבבכור בהמה. 'שחול' הוא מום שנשמטה ירכו, הרי ש'משחילין' הוא לשון השפלה מלמעלה למטה.

השחור: תער. ונקרא 'שחור' על שם שמשחיר (= מוריד) את השיער, הרי ש'משחירין' הוא לשון השפלה מלמעלה למטה.

עד כמה? כלומר עד איזו כמות של פירות מותר להשליך דרך הארובה ואין זו טרחה גדולה?

מפנים ארבע וחמש קופות: מותר לפנות אפילו ארבע וחמש קופות של תבן או תבואה אם צריך להושיב שם אורחים לסעודה או תלמידים הבאים לשמוע את הדרשה.

אי נמי לאידך גיסא: כלומר לאחר שהגמרא דחתה ואמרה שדווקא שם מותר לפנות אפילו ארבע וחמש קופות משום ביטול בית המדרש, או משום ששבת חמורה ולא יבואו לזלזל בה, הגמרא אומרת בעת שאפשר לומר להיפך - שכאן אפשר להקל יותר ומותר להשיל פירות בכמות יותר גדולה מארבע או חמש קופות, משום שיש כאן הפסד ממון (= שהפירות יתקלקלו מהגשם).